

CANLLAWIAU YNGLŶN AG ADDOLI AR Y CYD CYMDEITHAS CYSAG'AU CYMRU

Mehefin 2012

CYFLWYNIAD

Mae gweithredoedd addoli ar y cyd mewn ysgol yn addysgol ystyrion pan fyddant yn darparu cyfleoedd i drafod anghenion yr holl ddysgwyr, beth bynnag fo'u ffydd neu gefndir credo. Mae addoli ar y cyd da'n hybu datblygiad ysbrydol, yn cyfrannu at ddatblygiad personol, yn fuddiol i gymuned yr ysgol gyfan, yn cysylltu cymuned yr ysgol a'r gymuned leol ehangach, ac yn gwella ymwybyddiaeth o ddinasyddiaeth fyd-eang.

Mae rhai o'r ffactorau sy'n sail i addoli ar y cyd effeithiol yn cynnwys:

- datblygu polisi ysgol cydlynol a dull cydlynol o addoli ar y cyd, gydag ymrwymiad gweithredol yr uwch reolwyr;
- creu 'perchenogaeth' gyfunol dros raglen addoli ar y cyd yr ysgol, ar ran y staff, y dysgwyr a'r llywodraethwyr;
- sicrhau bod disgwyliadau clir ymysg y staff ynglŷn â'u cyfraniadau at addoli ar y cyd;
- cynnig cyfleoedd i ddysgwyr ymwneud yn weithredol ag addoli ar y cyd;
- gwneud addoli ar y cyd yn rhan annatod o'r diwrnod ysgol drwy adlewyrchu, wrth gynllunio, ei berthnasedd a'i gysylltiadau â phob agwedd ar fywyd yr ysgol;
- darparu cyfleoedd i staff am ddatblygiad proffesiynol parhaus a fydd yn caniatáu adfyfrio beirniadol ar y ddarpariaeth o addoli ar y cyd yn yr ysgol, ac yn ei gwella.

Er mwyn datblygu addoli ar y cyd sy'n addysgol ystyrion ac yn effeithiol, mae'n bwysig gwerthfawrogi buddion addoli ar y cyd a bod yn gyfarwydd â'r gofynion cyfreithiol sy'n gysylltiedig ag addoli ar y cyd.

GWERTHFAWROGI BUDDION ADDOLI AR Y CYD

Byddai'n ddefnyddiol i ysgolion drafod sut mae addoli ar y cyd yn hybu datblygiad ysbrydol, yn cyfrannu at ddatblygiad personol, yn fuddiol i gymuned yr ysgol gyfan, yn cysylltu cymuned yr ysgol a'r gymuned leol ehangach, ac yn gwella ymwybyddiaeth o ddinasyddiaeth fyd-eang.

(a) Mae addoli ar y cyd yn hybu datblygiad ysbrydol

Mae gan ysgolion ddyletswydd i hybu datblygiad ysbrydol dysgwyr.¹ Mae addoli ar y cyd effeithiol yn galluogi ysgol i gyfrannu at gyflawni'r gofyniad statudol hwn. Mae'n bwysig deall **nad** yw datblygiad ysbrydol neu ysbrydolrwydd yn gyfystyr â bod yn grefyddol, ond ei fod yn hytrach yn ymwneud â'r broses o ddatblygu gwerthfawrogiad dysgwyr o ddimensiynau ysbrydol bywyd ac ystyriaethau ehangach ystyr, pwrpas a chyflawniad. Dylai staff a dysgwyr werthfawrogi'r ffaith fod gweithredoedd addoli ar y cyd:

- yn darparu amser arbennig sydd ar wahân i weithgareddau cyffredin yr ysgol;
- yn ategu profiadau sy'n canolbwyntio ar y dysgwr, ac yn galluogi dysgwyr i ddatblygu ymdeimlad o'u safle yn y darlun cyffredinol;
- yn datblygu gallu dysgwyr i fyfyrion ar eu teimladau, eu gwerthoedd a'u hagweddau eu hunain;
- yn datblygu ymwybyddiaeth dysgwyr o fywyd mewnol a dimensiwn ysbrydol pob unigolyn;
- yn trafod a hybu ymatebion i gwestiynau sylfaenol ynglŷn ag ystyr bywyd, newid a marwolaeth.

¹ Deddf Diwygio Addysg 1988, Rhan 1 (2)(a)(b); Deddf Diwygio Addysg 2002, Adran 99 (1)(a)(b)

(b) Mae addoli ar y cyd yn cyfrannu at ddatblygiad personol

Mae gan ysgolion ddyletswydd i hybu datblygiad personol dysgwyr.² Mae addoli ar y cyd effeithiol yn galluogi ysgol i gyfrannu at gyflawni'r gofyniad statudol hwn. Dylai staff a dysgwyr werthfawrogi'r ffaith fod gweithredoedd addoli ar y cyd:

- yn cyfrannu at iechyd a chyfanrwydd, ac at ddeallusrwydd emosiynol;
- yn hybu myfyrio ar deimladau mewnol a chredoau;
- yn datblygu credoau a gwerthoedd, yn bersonol ac yn gymunedol fel ei gilydd;
- yn hybu dealltwriaeth o gredoau a gwerthoedd pobl eraill;
- yn cynyddu hunan-barch ac ymdeimlad o bwrpas mewn bywyd;
- yn meithrin y gallu dynol i wneud dewisiadau moesol er da neu er drwg, drwy feddwl am 'godau moesol, cydberthnasau, cyfrifoldeb, parch at amrywiaeth, temtasiwn, grym yr hunan, aberth a chariad'³.

(c) Mae addoli ar y cyd yn fuddiol i gymuned yr ysgol gyfan

Mae addoli ar y cyd effeithiol yn darparu buddion ar gyfer cymuned yr ysgol gyfan. Dylai staff a dysgwyr werthfawrogi'r ffaith fod gweithredoedd addoli ar y cyd:

- yn hybu gwerthoedd, ystyr a phwrpas a rennir;
- yn cyfrannu at y profiad o berthyn i gymuned;
- yn darparu cyfleoedd i ddathlu llwyddiannau'r ysgol a chyfraniad unigolion at y llwyddiannau hynny;
- yn datblygu dealltwriaeth a gwerthfawrogiad o gredoau a gwerthoedd pobl eraill yng nghymuned yr ysgol;
- yn darparu cyfleoedd i fyfyrion ar y digwyddiadau a'r profiadau 'hapus' a 'thrist' sy'n effeithio ar gymuned yr ysgol, ac i'w rhannu;
- yn cyfrannu at ethos ysgol sy'n ategu cyrhaeddiad addysgol yr holl ddysgwyr, waeth beth fo'u cefndir, drwy ddatblygu hunan-barch ac ymdeimlad o bwrpas mewn bywyd.

(ch) Mae addoli ar y cyd yn cysylltu cymuned yr ysgol a'r gymuned leol ehangach

Disgwylir i ysgolion ystyried sut y maent yn ategu ac yn hybu cydlyniant cymunedol, a dylid cydnabod bod addoli ar y cyd yn cynnig cyfraniad gwerthfawr ar lefel ysgol ac ar lefel y gymuned leol ehangach. Mae addoli ar y cyd effeithiol yn creu cysylltau rhwng cymuned yr ysgol a'r gymuned leol ehangach. Dylai staff a dysgwyr werthfawrogi'r ffaith fod gweithredoedd addoli ar y cyd:

- yn defnyddio amrywiaeth o gynrychiolwyr addas o'r gymuned leol, sydd wedi eu dethol yn ofalus, i gyfrannu at addoli ar y cyd;
- yn cyfrannu at y profiad o berthyn i gymuned leol ehangach;
- yn darparu cyfleoedd i ddathlu llwyddiannau'r gymuned leol a chyfraniad grwpiau ac unigolion at y llwyddiannau hynny;
- yn datblygu dealltwriaeth a gwerthfawrogiad o gredoau a gwerthoedd pobl eraill yn y gymuned leol;
- yn ategu dealltwriaeth ar y cyd o sut y gall dysgwyr unigol ac ysgol gyfrannu'n gadarnhaol at y gymuned ehangach;
- yn darparu cyfleoedd i fyfyrion ar y digwyddiadau a'r profiadau 'hapus' a 'thrist' sy'n effeithio ar y gymuned leol, a'u rhannu.

(d) Mae addoli ar y cyd yn gwella ymwybyddiaeth o ddinasyddiaeth fyd-eang

Mae addoli ar y cyd effeithiol yn gwella ymwybyddiaeth o ddinasyddiaeth fyd-eang. Dylai staff a dysgwyr werthfawrogi'r ffaith fod gweithredoedd addoli ar y cyd:

² Deddf Diwygio Addysg 1988, Rhan 1 (2)(a)(b); Deddf Diwygio Addysg 2002, Adran 99 (1)(a)(b)

³ Y Fframwaith Enghreifftiol Cenedlaethol ar gyfer Addysg Grefyddol i bobl ifanc 3 i 19 oed yng Nghymru, 2008, tud. 10

- yn defnyddio amrywiaeth o ddeunydd sydd wedi ei ddedol yn ofalus i hybu ymwybyddiaeth fyd-eang;
- yn cyfrannu at y profiad o berthyn i gymuned fyd-eang;
- yn darparu cyfleoedd i ddathlu digwyddiadau byd-eang a llwyddiannau dynol;
- yn datblygu dealltwriaeth o amrywiaeth ac anghydraddoldeb byd-eang;
- yn cynnig cyfleoedd i fyfyrion ar argyfyngau byd-eang a dioddefaint dynol, ac i'w rhannu.

Mae gan yr ysgol gyfan lawer i'w hennill o weithredoedd addoli ar y cyd sy'n addysgol ystyrlon ac yn effeithiol, ac mae gan aelodau'r ysgol (a'r gymuned leol) lawer i'w gynnig drwy gyflwyniadau a chyfraniadau eraill at weithredoedd addoli ar y cyd. Yn ymarferol, dylai ysgolion ystyried sut y gellir ymgorffori'r buddion hyn yn eu rhaglen ar gyfer addoli ar y cyd, a sut y gall cymuned yr ysgol gyfan fod yn 'berchen' cyfunol arnynt.

ADDOLI AR Y CYD A'R GYFRAITH

Mae'r gyfraith yn gwahaniaethu rhwng 'ysgolion â chymeriad crefyddol' ac ysgolion eraill nad ydynt â chymeriad crefyddol (Deddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998). Mae 'ysgolion â chymeriad crefyddol' yn rhai sydd â chyswllt ag un neu ragor o enwadau crefyddol, neu â ffydd fyd-eang o bwys, yn rhinwedd eu sefydlu neu drwy benderfyniad cyfreithiol-rwym penodol i ddod yn ysgol o'r fath. Mae AdAS yn cadw rhestr o ysgolion o'r fath yng Nghymru.

(a) Beth mae'r gyfraith yn ei ddweud mewn gwirionedd am addoli mewn ysgolion a gynhelir gan y wladwriaeth ac sydd HEB gymeriad crefyddol

- Mae gofyniad statudol ar ysgolion i ddarparu gweithred **ddyddiol** o addoli ar y cyd ar gyfer yr holl ddysgwyr;
- Mae hyn yn ofyniad bod **pob dysgwr** yn cael cyfle i gymryd rhan mewn gweithred addoli ar y cyd **bob dydd**;
- Mae darpariaeth yn bodoli i ddysgwyr gael eu tynnu'n ôl o weithredoedd addoli ar y cyd, ar gais rhieni;
- Mae darpariaeth hefyd i athrawon dynnu'n ôl o gynnal gweithredoedd addoli ar y cyd;
- Dylai mwyafrif y gweithredoedd addoli ar y cyd mewn tymor a blwyddyn ysgol fod 'yn gyfan gwbl neu'n bennaf o natur Gristnogol eang', ac na ddylent, mewn ysgolion a gynhelir, fod yn gysylltiedig ag unrhyw un enwad yn unig;
- Dylai mwyafrif y gweithredoedd addoli ar y cyd gynnwys elfennau sy'n ymwneud â thraddodiadau o greddo Gristnogol;
- Dylai addoli yng nghyd-destun ysgol fod yn addoli ar y cyd (*collective*) yn hytrach na chyd-addoli (*corporate*);⁴
- Ni ddylai gweithredoedd addoli ar y cyd gael eu derbyn yn oddefol — mae ymateb yn ofynnol;
- Mae rheidrydd, mewn ysgolion a gynhelir, i weithredoedd addoli ar y cyd ddigwydd ar dir yr ysgol;
- Mae gan ysgolion yr hawl i 'Ddyfarniad' / 'Penderfyniad' — hynny yw, i gael eu rhyddhau o'r gofynion i weithredoedd addoli fod yn gyfan gwbl neu'n bennaf o natur Gristnogol eang, os gallai cyfansoddiad yr ysgol ofyn rhyddhad o'r fath (rhaid i geisiadau gael eu gwneud i'r CYSAG lleol);
- Mae gweithredoedd addoli'n wahanol i 'gynulliad' — sydd mewn gwirionedd, yn ôl y gyfraith, yn unrhyw gynulliad o'r ysgol *heblaw* addoli ar y cyd;
- Gall dysgwyr ôl-16, ers Ionawr 2009, ofyn drostynt eu hunain am gael tynnu'n ôl o addoli ar y cyd.⁵

⁴ Mae 'addoli ar y cyd' yn golygu dod a phobl o wahanol agweddau a dealltwriaethau at ei gilydd, tra fo 'cyd addoli' yn golygu dod a rhai gyda'r un agwedd neu ddealltwriaeth at ei gilydd.

⁵ Anfonodd CCYSAGauC, mewn cydgysylltiad ag APADGOS, arweiniad ynglŷn â'r newid hwn yn y ddeddfwriaeth i bob ysgol yn 2009.

(b) **Beth mae'r gyfraith yn ei ddweud mewn gwirionedd am addoli mewn ysgolion a gynhelir gan y wladwriaeth ac SYDD â chymeriad crefyddol**

- Mae gofyniad statudol ar ysgolion i ddarparu gweithred **ddyddiol** o addoli ar y cyd ar gyfer yr holl ddysgwyr;
- Mae hyn yn ofyniad bod **pob dysgwr** yn cael cyfle i gymryd rhan mewn gweithred addoli ar y cyd **bob dydd**;
- Mae darpariaeth yn bodoli i ddysgwyr gael eu tynnu'n ôl o weithredoedd addoli ar y cyd, ar gais rhieni;
- Mae darpariaeth hefyd i athrawon dynnu'n ôl o gynnal gweithredoedd addoli ar y cyd; fodd bynnag, mae rhai cyfyngiadau ar yr hawl hon mewn ysgolion Gwirfoddol a Gynorthwyr;
- Bydd y gweithredoedd addoli'n adlewyrchu cymeriad crefyddol yr ysgol;
- Mae'r gweithredoedd addoli ar y cyd yn debygol o gynnwys deunydd sy'n defnyddio arferion addoli a thraddodiadau'r ffydd neu enwad penodol y mae'r ysgol yn gysylltiedig ag ef neu hi;
- Dylai addoli fod yn addoli ar y cyd (*collective*), nid cyd-addoli (*corporate*);
- Ni ddylai gweithredoedd addoli ar y cyd gael eu derbyn yn oddefol — mae ymateb yn ofynnol;
- Gall ysgolion ddefnyddio addoldy lleol ar gyfer rhai o'i gweithredoedd addoli pan fo hynny'n briodol;
- Nid oes gan ysgolion yr hawl i ddyfarniad / penderfyniad;
- Mae gweithredoedd addoli'n wahanol i 'gynulliad' — sydd mewn gwirionedd, yn ôl y gyfraith, yn unrhyw gynulliad o'r ysgol **heblaw** addoli ar y cyd;
- Gall dysgwyr ôl-16, ers Ionawr 2009, ofyn drostynt eu hunain am gael tynnu'n ôl o addoli ar y cyd.⁶

(c) **Yr hyn nad yw'r gyfraith yn ei ddweud**

Yn aml ceir dryswch ynglŷn ag addoli ar y cyd, ac mae'n bwysig gwybod beth sydd **ddim** yn ofynnol gan y gyfraith:

- i'r **ysgol gyfan** fod gyda'i gilydd ar gyfer addoli ar y cyd
[Mae'r gofyniad yn ymwneud ag unrhyw gynulliad o ddysgwyr a ddewisir gan yr ysgol, ar wahân i grwpiau sy'n seiliedig ar gysylltiad crefyddol]
- bod gweithredoedd addoli ar y cyd i ddigwydd **ar ddechrau'r ysgol** yn y bore
[Mater i bob ysgol ei benderfynu yw amseriad addoli ar y cyd yn y diwrnod ysgol]
- **hyd** datganedig ar gyfer gweithredoedd addoli ar y cyd
[Mater i'r ysgol yw hyd gweithredoedd addoli ar y cyd, ond ni ddylai leihau oriau disgwylidig y diwrnod cwricwlwm].

CAMAU GWEITHREDU DICHONOL

Bydd ysgolion sydd o ddifrif ynglŷn â darparu addoli ar y cyd sy'n addysgol ystyrion ac yn effeithiol:

- yn sefydlu egwyddorion, polisiau a rhaglenni clir fel sail i weithredoedd addoli ar y cyd;
- yn creu ymdeimlad cyfunol o 'berchenogaeth' dros addoli ar y cyd;
- yn canfod cyllid ar gyfer darparu hyfforddiant i staff, neu sefydlu cymuned ddysgu broffesiynol, efallai drwy gonsortiw m lleol.

Bydd astudiaethau achos sy'n enghreifftio arfer da, ac adnoddau defnyddiol ychwanegol, ar gael ar wefan CCYSAGauC: www.wasacre.org.uk

⁶ Anfonodd CCYSAGauC, mewn cydgysylltiad ag APADGOS, arweiniad ynglŷn â'r newid hwn yn y ddeddfwriaeth i bob ysgol yn 2009.